

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО**

КОСТЕНКО РОСТИСЛАВ ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 378.937+378.126+378.179.2

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ У ПРОЦЕСІ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент

Яцій Олександр Михайлович

Південноукраїнський державний

педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського,

доцент кафедри педагогіки

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

Богданова Інна Михайлівна,

Південноукраїнський державний педагогічний університет імені

К.Д. Ушинського, завідувач кафедри соціальної педагогіки, психології і

педагогічних інновацій;

кандидат педагогічних наук, доцент

Єрмакова Світлана Станіславівна, Одеська державна академія

будівництва та архітектури, доцент кафедри філософії, політології,

психології та права.

Захист дисертації відбудеться “11” грудня 2007р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д41.053.01 при Південноукраїнському державному педагогічному університеті імені К.Д.Ушинського за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Нищинського,1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського за адресою: 65020, м.Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

Автореферат розісланий “5” листопада 2007 року

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Одним із пріоритетних завдань навчально-виховного процесу в сучасних умовах модернізації освіти в Україні є формування аксіосфери майбутнього спеціаліста. Побудова нового демократичного суспільства потребує нового покоління учителів, вихованих на системі демократичних цінностей, що передбачає глибоку аксіологізацію їхньої підготовки під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі.

Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій була предметом дослідження у філософсько-аксіологічному (О. Дробницький, І. Зязюн, М. Каган, Л. Столович), соціологічному (В. Водзінська, Ю. Жуков, Т. Любимова, В. Ольшанський, Ю. Соколовський, В. Ядов), психологічному (К. Абульханова-Славська, І. Бех, М. Боришевський, І. Кон, Б. Круглов, Т. Титаренко) та педагогічному (В. Анненков, Є. Бондаревська, Т. Бутківська, О. Вишневський, Б. Грицюк, І. Дубровіна, Г. Жирська, С. Єрмакова, О. Норв, Ж. Омельченко, О. Плахотнік, Л. Пуховська, О. Рудницька та ін.) аспектах.

Важливе значення у дослідженні ціннісних орієнтацій у сучасних соціокультурних умовах мають праці як вітчизняних (О. Алексюк, І. Богданова, М. Казакіна, Б. Кобзар, Т. Мальковська, В. Мухіна, О. Савченко, О. Сухомлинська, Г. Шевченко), так і зарубіжних (Дж. Гудлад, Дж. Налс, Л. Ронн Хаббард, П. Уайт, Дж. Халстед) учених. Дослідники приділяють значну увагу вивченню взаємозв'язку індивідуальної системи цінностей з груповою свідомістю, дослідженню динаміки ціннісних орієнтацій залежно від віку, а також формуванню ціннісних орієнтацій особистості. Водночас, як справедливо було зазначено О. Сухомлинською, досить рідко можна зустріти розгляд цінностей як соціальної проблеми на методологічному рівні. Це пояснюється тим, що педагогічна соціологія як наука перебуває ще тільки на початку свого становлення.

Аналіз наукових праць свідчить, що проблема формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки набуває у сучасних умовах нової якості. Натомість у педагогічній літературі відсутні спеціальні праці, присвячені формуванню соціальних цінностей майбутніх учителів історії. Відтак, протиріччя, що виникли між необхідністю створення методики формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії, виявлення педагогічних умов їх формування у зв'язку з упровадженням у педагогічне мислення такого важливого компонента підготовки майбутнього вчителя, як аксіологічна освіта, і недостатньою розробкою змісту категорії “соціальні цінності”, відсутністю методики діагностики та формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії й зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: “Формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до наукової теми кафедри педагогіки “Професійно-педагогічні засади підготовки

фахівців” (№0105U000190), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Автором досліджувалася проблема формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки. Тема дисертації і науковий керівник затверджені Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (протокол №4 від 27.11.2003 р.). Тема дослідження закординована в координаційній раді при АПН України (протокол №6 від 15.06.2004 р.).

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати й апробувати експериментальну методикау й педагогічні умови формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки.

Завдання дослідження:

- 1) визначити й науково обґрунтувати сутність поняття “соціальні цінності майбутніх учителів історії”, уточнити сутність понять “цінності”, “соціальні цінності”, “історичне мислення”;
- 2) виявити критерії, показники та охарактеризувати рівні сформованості соціальних цінностей у майбутніх учителів історії;
- 3) визначити педагогічні умови формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки;
- 4) розробити й експериментально апробувати методикау формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії.

Об’єкт дослідження – процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів історії.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії.

Гіпотеза дослідження. Формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки буде ефективним, якщо реалізувати в навчально-педагогічному процесі такі педагогічні умови, як:

- забезпечення аксіологічної освіти та формування системи соціальних уявлень;
- стимулювання мотиваційно-потребнісної сфери майбутнього вчителя історії;
- максимальне залучення студентів до соціально-активної діяльності.

Методологічними засадами дослідження виступили: філософсько-психологічні положення щодо соціальної природи особистості (В. Батищев, І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн); діалектичний взаємозв’язок і взаємообумовленість педагогічних явищ і процесів соціально-педагогічної діяльності; необхідність системного підходу як різнобічного та багаторівневого способу аналізу досліджуваних педагогічних проблем; принципи нової парадигми

педагогічної науки; законодавчі і нормативні документи про освіту, зокрема Закон України “Про освіту”, Закон України “Про вищу освіту”, “Концепція національного виховання”, Концепція розвитку загальної середньої освіти, Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті.

Теоретичні засади дослідження склали основні положення аксіології, вчення психологів і педагогів про сутність і природу людини, її цінності та ціннісні орієнтації, особливості становлення ціннісних орієнтацій у юнацькому віці, зміст гуманізації освіти, нові технології гуманістичного виховання молоді. Суттєве значення для роботи мали праці з гуманізації навчання і виховання у вітчизняній педагогіці (І. Бех, І. Богданова, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Пуховська, О. Савченко, В. Семиченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.), аналізу ціннісних орієнтацій особистості у процесі її становлення та життєдіяльності (В. Бакиров, М. Головатий, Є. Головаха, М. Мокляк, В. Оссовський, В. Пазенок, М. Парнюк, Є. Подольська, Л. Сохань, В. Табачковський та ін.), із природи цінностей і ціннісних орієнтацій (С. Анісімов, С. Гессен, О. Здравомислов, В. Мясичев, О. Рудницька, О. Сухомлинська, В. Тугаринов та ін.); ідеї самоцінності людської особистості (Л. Буєва, В. Лутай, А. Швейцер, В. Сухомлинський та ін.); концептуальні положення про формування ціннісних орієнтацій особистості (Є. Бондаревська, Л. Галуза, М. Дячкова, С. Єрмакова, І. Ігнатенко, Т. Лісінська та ін.).

Методи дослідження: теоретичні – вивчення та аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної, історичної літератури, ретроспективний аналіз, порівняння й узагальнення з метою аналізу стану проблеми; систематизація теоретичного матеріалу з метою обґрунтування і визначення педагогічних умов та методики формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки; емпіричні – цілеспрямоване та систематичне спостереження за навчальною діяльністю студентів; констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту для здійснення аналізу стану сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії, педагогічного оцінювання рівня сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії, експериментальної перевірки педагогічних умов формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки; статистичні.

Базою дослідження виступили: Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. У дослідженні взяли участь 297 студентів історичної спеціальності, 104 з них – на формувальному етапі експерименту.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження: вперше визначено і науково обґрунтовано поняття “соціальні цінності майбутнього вчителя історії” та педагогічні умови їх формування у процесі професійної підготовки: забезпечення аксіологічної освіти та формування системи соціальних уявлень; стимулювання мотиваційно-потребнісної сфери майбутнього вчителя

історії; максимальне залучення студентів до соціально-активної діяльності. Визначено критерії (інтелектуальний, емоційно-вольовий, мотиваційний та поведінковий), показники та рівні сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії. Уточнено сутність понять “цінності”, “соціальні цінності”, “історичне мислення”. Подальшого розвитку набули форми і методи формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у сучасних умовах.

Практичне значення дослідження полягає в розробці експериментальної методики формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії; спецкурсу “Соціальні цінності, їх роль та місце в суспільстві”; соціально-педагогічного тренінгу, що містить комплекс вправ із формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів для удосконалення підготовки майбутніх учителів історії, формування їхніх соціальних цінностей, інститутами післядипломної освіти під час організації і проведення курсів підвищення кваліфікації учителів історії.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (акт про впровадження № 846 від 15 березня 2007 р.), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (акт про впровадження № 03-10/1039 від 29.05.06), Одеського обласного інституту вдосконалення учителів (акт про впровадження № 172 від 14 березня 2007 р.), Одеського національного університету імені І.І.Мечникова (акт про впровадження № 13/1-48 від 28 березня 2007 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечується урахуванням стану розробки проблеми, теоретичною обґрунтованістю вихідних положень, використанням комплексу взаємодоповнювальних методів, адекватних об’єкту, предмету й завданням дослідження, кількісним і якісним аналізом теоретичного та емпіричного матеріалу, експериментальною перевіркою у педагогічній практиці розроблених положень і рекомендацій.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародній науково-теоретичній конференції студентів, аспірантів та молодих учених „Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть” (Тернопіль, 2003); міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців „Психологія сучасності: Наука і практика” (Одеса, 2003); всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д. Ушинського і В.О. Сухомлинського (Одеса, 2004); міжнародній науково-практичній конференції „К.Д. Ушинський і сучасність: Пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти” (Одеса, 2004); міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих науковців „Проблема особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень” (Одеса, 2005); всеукраїнській науково-практичній конференції „Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість” (Київ, 2006); всеукраїнських науково-практичних читань

студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д. Ушинського (Одеса, 2006); X міжнародній науково-методичній конференції „Управління якістю підготовки фахівців” (Одеса, 2005); міжнародній науково-практичній конференції „Формування ціннісних орієнтацій студентської молоді у контексті громадянського суспільства” (Львів, 2005).

Основні положення та результати дослідження викладено в 17 публікаціях, з них 5 у фахових виданнях України, 2 – у співавторстві.

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні проблеми усвідомлення майбутнім учителем своєї соціальної ролі; виявленні впливу соціальних уявлень майбутнього вчителя на виконання ним своєї функції у суспільстві; розробці тренінгу щодо формування політичної толерантності, як однієї з найважливіших соціальних цінностей для вчителя історії.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 181 сторінку. У тексті вміщено 19 таблиць, які займають 2 самостійні сторінки основного тексту. Додатки (17) викладено на 78 сторінках. У списку використаних джерел 287 найменувань, з них 28 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методологічні й теоретичні засади дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, подано дані щодо апробації та впровадження одержаних результатів, а також структуру дисертації.

У **першому розділі “Теоретичні засади формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії”** подано аналіз науково-теоретичних підходів до вивчення проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості у філософських ученнях, психолого-педагогічній теорії і практиці, розкрито сутність понять “історичне мислення”, “цінності”, “соціальні цінності”, визначено особливості їх формування у майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки, що полягають у використанні засобів історії (історичного мислення та історичної свідомості) поряд з історичним матеріалом.

Проблема цінностей не є новою, вона була предметом досліджень філософів, педагогів, психологів, етнографів, істориків та ін. і вивчалась у таких аспектах: логіко-методологічному (І. Бичко, В. Забродін, В. Лекторський, О. Мамчур та ін.), культурологічному (В. Андрущенко, А. Бичко, Г. Волинка та ін.), соціологічному (А. Здравомислов, А. Ручка та ін.). Ученими досліджено входження ціннісних уявлень у культуру конкретної епохи, у всесвітню історію людства, вплив соціальних перетворень на становлення ціннісних орієнтацій молоді (Є. Головаха,

М. Головатий, Є. Суіменко, В. Паніотто та ін.).

Психологічні засади аксіогенезу особистості досліджувала З. Карпенко. Автор стверджує, що одним з основних аспектів теорії аксіогенезу особистості – аксіопсихології – є нормативний, який відстежує процес привласнення індивідом заданих суспільством духовних цінностей як зразків соціально бажаної поведінки. Психологічні механізми трансформації ціннісних орієнтацій студентської молоді вивчала М. Шевчук. За її словами, ієрархізуючи свій ціннісний світ, молодь віддає безперечну перевагу саме цінностям мікрорівня (сім'я, родичі, сусідство) перед сферами суспільного та національного. Т. Кушнірова наголошує на тому, що цінності, створені людством у житті кожної окремої особистості, мають сенс лише в тому разі, коли вони індивідуально значущі.

Ученими (Ф. Знанецький, Ч. Морріс, У. Томас) чітко визначено поняття “соціальні цінності”, під якими розуміють будь-який предмет, що має емпіричний зміст, доступний членам соціальної групи, а також значення, унаслідок якого він є чи може бути об'єктом дії; певні властивості предметів, що тісно пов'язані з поведінкою.

На нашу думку, *цінність* – це матеріальний або духовний об'єкт, який має значення для певної особистості та викликає у неї ціннісне ставлення до нього; *ціннісні орієнтації особистості майбутнього вчителя* – це відносно стійка спрямованість потреби особистості на певну групу цінностей.

Під поняттям “соціальні цінності” розуміємо цінності, що виникли в умовах соціуму, пройшли шлях свого становлення, постійно змінюються залежно від змін суспільних норм поведінки і змін соціально-економічних, політичних та інших умов у суспільстві, мають визначальне значення для подальшого розвитку і функціонування суспільства. Під *соціальними цінностями майбутніх учителів історії* ми розуміємо його суспільнозначущі ціннісні орієнтації, тобто його особистісну спрямованість на позитивні цінності сучасного соціуму (або суспільства). Соціальні цінності майбутнього вчителя історії формуються під впливом соціальних уявлень, історичного мислення, історичної свідомості у процесі вивчення соціально-історичного досвіду суспільства й оволодіння педагогічними знаннями і навичками, тобто у процесі професійної підготовки.

Діяльність майбутнього вчителя історії має яскраво виражений соціальний характер. Учитель історії викладає у школі, поряд з історією, цикл суспільних (або соціальних) дисциплін. У контексті громадянського, патріотичного виховання молоді у процесі викладання суспільних дисциплін учитель історії формує в учнів такі важливі соціальні цінності, як патріотизм, політична толерантність, соціальна відповідальність і ін. Значну роль у процесі формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії відіграють такі засоби історії, як історичне мислення та історична свідомість.

Молодь як найбільш активний прошарок суспільства є носієм нових ідей, що ґрунтуються на власному життєвому досвіді суспільного життя. Ці ідеї втілюються кожного дня і формують історичні події. Генерацію нових ідей можна назвати рушійною силою історичного процесу. Проте не завжди прослідковується реалізація ціннісного підходу в розв'язанні тих чи інших проблем, пов'язаних із соціально-політичними подіями в нашій країні. Тому перед сучасною історичною освітою постають такі проблеми, як визначення місця і значення історичного мислення та історичної свідомості у формуванні соціальних цінностей майбутніх учителів історії. Історичне мислення тісно пов'язане з ціннісним аспектом історичної освіти, воно є одним із засобів формування соціальних цінностей особистості майбутнього вчителя історії.

На нашу думку, *історичне мислення* – це осмислення причинно-наслідкових зв'язків у процесі вивчення історії, а історична свідомість – усвідомлення зачузості соціально-історичного досвіду людства. Історичне мислення та історична свідомість як засоби історії виступають важливим фактором соціальної активності, виховання патріотизму, консолідації народних мас, інтеграції і мобілізації їх на розв'язок певних соціальних завдань.

У **другому розділі** “Педагогічні умови формування соціальних цінностей у майбутніх учителів історії” представлено результати аналізу стану практики досліджуваної проблеми, визначено педагогічні умови формування соціальних цінностей у майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки, подано методiku формування соціальних цінностей, проаналізовано динаміку формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії на констатувальному і прикінцевому етапах.

На констатувальному етапі експерименту насамперед було визначено критерії і показники рівнів сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії. Так, критеріями виступили: а) інтелектуальний, з показниками: наявність історичної свідомості, здатність до історичного мислення, розвинутість соціальних уявлень, наявність професійно-педагогічної свідомості, здатність до педагогічної рефлексії; б) емоційно-вольовий, з показниками: здатність підтримувати емоційну рівновагу, наявність толерантності; в) мотиваційний, з показниками: потреба в реалізації значущих цінностей (норм, ідеалів, настанов), потреба у спілкуванні, потреба в наявності друзів, потреба у професійній самореалізації, потреба в соціальному оточенні; г) поведінковий, з показниками: наявність гуманної поведінки і соціальної активності майбутнього вчителя історії.

На основі поданих критеріїв і показників було визначено рівні сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії: високий, достатній, середній і низький. Охарактеризуймо їх.

Високий рівень сформованості соціальних цінностей відзначається у студентів, яким притаманна здатність до історичного мислення, гуманізм, демократизм, толерантність. У них сформована усталена ієрархія соціальних цінностей, настанов і потреб. Вони мають міцні та систематизовані знання з історичних і педагогічних дисциплін. Майбутні вчителі історії вільно

володіють професійними прийомами, вміннями і навичками. Вони здатні до педагогічної рефлексії, творчої діяльності, зокрема пов'язаної з корисною для суспільства працею. Вони є високоефективними трансляторами загальнолюдських цінностей. Під час педагогічної практики майбутні вчителі завжди підтримують емоційну рівновагу, виявляють толерантність і педагогічний такт. Студенти мають усталені потреби у спілкуванні, наявності друзів та професійній самореалізації, намагаються знаходити для себе позитивне соціальне оточення. Беруть активну участь у гуртковій роботі, громадській діяльності. Багато з них входить до органів студентського самоврядування. У соціумі виявляють гуманну поведінку та соціальну активність. Вільно володіють термінологією із питання соціальних цінностей. Студенти мають різнобічні, повні, міцні, глибоко усвідомлені знання про сутність поняття „толерантність”, завжди готові до діалогу, співробітництва та позитивної взаємодії з представниками різних культур при збереженні власної ідентичності; у них сформоване стійке ставлення до себе, інших, Батьківщини, людства, природи; толерантність переходить в осмислену необхідність і потребу. Студенти завжди доброзичливі до людей, які їх оточують, готові прийти на допомогу людям похилого віку і молодшим за себе, охоче допомагають друзям, дбають про успіх усього колективу, проявляють ініціативу у групі, громадському житті, постійно прагнуть до розширення і поглиблення знань про соціальні цінності.

Достатній рівень сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії характеризується його активною соціальною позицією, яка подекуди залежить від зовнішніх умов. У студентів загалом сформовані засади історичного мислення, їм притаманні гуманістичні прояви поведінки. Такі студенти мають систематизовані знання з історичних та педагогічних дисциплін, педагогічної аксіології. Вони здатні до творчої діяльності, корисної для суспільства праці, але подекуди мотивами її виступає індивідуальна користь або вигода. Соціальні цінності таких студентів достатньо сформовані, але деякі з них вони або зовсім не вважають за цінності, або вважають їх цінностями, що не мають суттєвого значення для суспільства. Студенти здатні підтримувати емоційну рівновагу та виявляти толерантність, мають потребу у професійній самореалізації, спілкуванні, наявності друзів. Соціальним оточенням для них здебільшого є друзі, з якими вони разом беруть участь у засіданнях гуртків, займаються громадською діяльністю. Багато з цих студентів прагнуть брати участь у студентському самоврядуванні. Знання студентів про соціальні цінності досить повні, глибоко усвідомлені. Вони мають чіткі уявлення про важливість соціальних цінностей у суспільстві, зокрема політичної толерантності. Ці студенти завжди готові до діалогу, співробітництва та позитивної взаємодії.

Середній рівень сформованості соціальних цінностей притаманний студентам із певним уявленням про історичне мислення, яке у них ще не сформоване. Вони мають знання з історичних і педагогічних дисциплін, натомість мало знайомі з основами педагогічної аксіології. Їхня творча діяльність має ситуативний характер та залежить від зовнішніх умов, власної користі й інших

обставин. У цих студентів сформовані соціальні уявлення, проте багато соціальних цінностей вони не вважають цінностями. Студенти мають певні потреби у спілкуванні, наявності друзів, професійній самореалізації, соціальному оточенні, однак реалізація цих потреб має ситуативний характер. Їхня поведінка досить гуманна, а соціальна активність рідко виходить за межі групи або університету. Знання студентів про соціальні цінності є неповними і не усвідомленими.

Низький рівень сформованості соціальних цінностей відзначається у студентів, які зовсім не цікавляться подіями суспільного життя. Знання про соціальні цінності та їх сутність у них поверхові або зовсім відсутні. Вони не розуміють таких понять, як соціальні уявлення, історичне мислення, історична свідомість, професійно-педагогічна свідомість. Про поняття “соціальні цінності” вони ніколи не чули, а тому і не здатні ідентифікувати їх із загального списку цінностей. Для них характерний низький рівень інтелектуальних здібностей, професійних знань, умінь і навичок. У навчальній та суспільній діяльності таких студентів головним мотивом є не користь для суспільства, а власна вигода, отримання диплому про вищу освіту і т.ін. Більшість таких студентів не планують у майбутньому працювати за обраною спеціальністю. Соціальне оточення ці студенти часто знаходять під час розваг за межами університету. У студентському колективі вони не виявляють активності, не мають потреби у спілкуванні та наявності друзів серед інших студентів групи й університету. Соціальну активність ці студенти не виявляють. Гуманність їхньої поведінки залежить від зовнішніх умов і обставин.

Діагностування студентів експериментальних і контрольних груп здійснювалося на підставі розробленої комплексної методики діагностики, до якої, поряд з іншими методами діагностики, входили чотири власно розроблені питальника щодо сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії й такі методи діагностики, як аналіз документації, бесіда, ранжування, спостереження.

За результатами констатувального етапу експерименту виявилось, що в усіх групах соціальні цінності сформовані приблизно однаково. Так, високий рівень сформованості соціальних цінностей спостерігавсь у 12,9% майбутніх учителів історії експериментальної і 13% – контрольної груп; достатній рівень засвідчили 13% студентів експериментальної і 17% – контрольної груп. Переважна більшість майбутніх фахівців (40,7% – в експериментальній і 41% – у контрольній групах) знаходилися на середньому рівні сформованості соціальних цінностей. Низький рівень виявили 33,4% студентів експериментальної і 29% – контрольної груп.

Результати констатувального етапу експерименту дозволили дійти висновку щодо необхідності впровадження цілеспрямованої експериментальної методики формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки. Сутність формувального експерименту полягала в тому, що в експериментальних групах були реалізовані визначені нами педагогічні умови формування соціальних цінностей у майбутніх учителів історії.

З метою здійснення педагогічного експерименту всіх студентів, які брали в ньому участь, було розподілено на чотири групи – контрольну та три експериментальні. Перша педагогічна умова була реалізована в першій експериментальній групі, перша і друга умови – у другій експериментальній групі, а у третій експериментальній групі було реалізовано всі три педагогічні умови. У контрольній групі педагогічні умови формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії не реалізовувались.

Для впровадження першої педагогічної умови формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії – забезпечення аксіологічної освіти та формування системи соціальних уявлень – було розроблено спецкурс “Соціальні цінності, їх роль та місце в суспільстві”, розрахований на 24 години, з них 12 годин – лекції і 12 годин – практичні заняття.

На лекційних заняттях було розкрито студентам теоретико-методологічний аспект формування соціальних цінностей учнів загальноосвітньої школи, практичні рекомендації з проблеми розробки власних методик формування соціальних цінностей учнів загальноосвітньої школи; особливу увагу приділено питанням визначення соціальних цінностей у психолого-педагогічній літературі; висвітленню і розкриттю функцій соціальних цінностей у суспільстві та їх зміні в історичному процесі. Також було розглянуто погляди вчених на соціально-історичний досвід та історичну свідомість; зроблено теоретичний аналіз і розкрито студентам сутність взаємозв'язку соціальних цінностей з історичною свідомістю та соціально-історичним досвідом.

На практичних заняттях студенти вчилися діагностувати соціальні цінності учнів загальноосвітньої школи, використовуючи різні методики, створювати власні діагностичні методики, розробляти методики формування соціальних цінностей учнів загальноосвітньої школи. Такі заходи сприяли формуванню та закріпленню засвоєних студентами соціальних цінностей.

Окрім того, було проведено соціально-педагогічний тренінг з формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки, який виступав інтегральним засобом формування соціальних цінностей. Його важливим елементом був комплекс вправ, спрямованих на формування соціальних цінностей. Провідними цінностями визначено такі, як політична толерантність, соціальна відповідальність та патріотизм. Саме формуванню цих соціальних цінностей і приділялась особлива увага у процесі формувального етапу експерименту, оскільки, як нам убачається, формування усієї системи соціальних цінностей особистості має комплексний характер та відбувається упродовж не тільки навчання у вищому навчальному закладі, а й упродовж усього життя.

Наступна педагогічна умова – стимулювання мотиваційно-потребнісної сфери майбутнього вчителя історії – реалізовувалася під час проведення спеціально організованої педагогічної практики (із виховної роботи). Специфіка цієї педагогічної практики полягала в тому, що студентам було подано спеціальні цілеспрямовані завдання під час її проходження, а саме:

провести діагностування ієрархічної структури цінностей старшокласників, використовуючи декілька діагностичних методик; виокремити соціальні цінності, які пройшли еволюційний шлях упродовж історичного процесу, з метою їх аналізу та формування сучасних позитивних соціальних цінностей в учнів; сформувати соціальні цінності в учнів старших класів загальноосвітньої школи.

У процесі педагогічної практики використовувалися такі методи, як тестування, інтерв'ювання, анкетування, педагогічне спостереження, вправи, конфліктно-ціннісні ситуації (Д. Фаутс), бесіда, театралізація, літературно-документальна композиція, виховні ситуації, розповідь і т.ін. Деякі вправи, що проводились із старшокласниками, були розроблені самими студентами під час вище зазначеного соціально-педагогічного тренінгу, який проводився з ними попередньо.

У ході педагогічної практики майбутні вчителі історії діагностували і формували соціальні цінності в учнів загальноосвітньої школи на прикладі формування у них патріотизму, були ефективними трансляторами соціальних цінностей. У них одночасно формувалася соціальна відповідальність, передусім відповідальність перед суспільством за результати своєї педагогічної діяльності. Під час проведення виховних заходів із формування патріотизму учнів у студентів розширювалися знання про патріотизм. Використовуючи історичну та психолого-педагогічну літературу, вони вчилися відрізняти справжній патріотизм від шовінізму, фашизму та інших негативних явищ, учили учнів аналізувати політичні події в історичному процесі. При цьому велика увага приділялася формуванню політичної толерантності учнів, а це вимагало й від майбутнього вчителя історії прояву політичної толерантності на високому рівні. Відтак, зазначені заходи сприяли формуванню політичної толерантності майбутнього вчителя історії.

Наступна педагогічна умова – максимальне залучення студентів до соціально-активної діяльності – реалізовувалася через систему заохочень, шляхом залучення до роботи в органах студентського самоврядування, суспільно корисної праці. Значну роль у реалізації цієї педагогічної умови відіграла організація студентського самоврядування.

В експериментально-організаційній роботі керувалися Статутом студентської спілки Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, Конституцією України, Законом України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” та Законом України „Про об'єднання громадян” і враховували методичні рекомендації з організації студентського самоврядування вітчизняних учених (Г. Легенький, Л. Жалдак, Р. Сопівник, М. Перепелиця, І. Григор'єва, В. Орищенко, Р. Хмелюк, Ю. Табаков).

Студентське самоврядування - це така форма соціальної активності, за допомогою якої максимально виявляються і реалізуються творчі здібності студентів, формуються моральні якості, підвищується відповідальність кожного за результат своєї праці. Тому участь у студентському самоврядуванні сприяла формуванню соціальних цінностей майбутніх фахівців. Студентське

самоврядування на історико-філологічному факультеті організувалося з метою забезпечення виконання студентами своїх обов'язків, захисту їхніх прав і сприяло гармонійному розвитку особистості студента, формувало в них соціальні цінності, навички майбутнього організатора, керівника. Виконання своїх обов'язків насамперед впливало на формування таких важливих соціальних цінностей для вчителя історії, як соціальна відповідальність, позитивне ставлення до суспільно-корисної праці, толерантні відносини під час спільного виконання дорученої справи, повага до національної культури, патріотизм, політична та комунікативна толерантність, гуманність, ціннісне ставлення до суспільних матеріальних цінностей тощо. Діяльність органів студентського самоврядування була спрямована на вдосконалення навчально-виховного процесу, якісне навчання, виховання духовності і культури студентів, підвищення у студентській молоді соціальної активності та відповідальності за доручену справу, формування ціннісної сфери особистості студента, зокрема соціальних цінностей.

Динаміку рівнів сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії подано в таблиці.

Таблиця

Динаміка рівнів сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії (%)

Досліджувані групи	КГ		ЕГ-1		ЕГ-2		ЕГ-3	
	до експ.	після експ.	до експ.	після експ.	до експ.	після експ.	до експ.	після експ.
високий	13	19	13,9	44,4	28	54	12,9	77,7
достатній	17	26	13,9	27,8	23	30	13	13,9
середній	41	37	37,9	27,8	59	16	40,7	8,4
низький	29	18	34,3	-	5	-	33,4	-

Таблиця засвідчує, що на формувальному етапі експерименту значно підвищився рівень сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії у всіх експериментальних групах, на відміну від контрольної групи, де через відсутність цілеспрямованої роботи відбулися зовсім незначні зміни.

Так, високий рівень сформованості соціальних цінностей спостерігавсь у 44,4% майбутніх учителів історії першої експериментальної; 54% – другої експериментальної; 77,7% – третьої експериментальної і 19% – контрольної груп; достатній рівень засвідчили 27,8% студентів першої експериментальної; 30% – другої експериментальної; 13,9% – третьої експериментальної і 26% – контрольної груп; середній рівень сформованості соціальних цінностей виявили 27,8% майбутніх фахівців першої експериментальної; 16% – другої експериментальної; 8,4% – третьої експериментальної і 37% – контрольної груп. Низький рівень виявили 18% студентів лише

контрольної групи. Майбутніх учителів історії з низьким рівнем сформованості соціальних цінностей на прикінцевому етапі дослідження в експериментальних групах не було виявлено.

Достовірність одержаних результатів підтверджується методами математичної статистики. Для оцінки достовірності розбіжностей у результатах експериментальних та контрольної груп після проведення формувального експерименту було застосовано f^* (критерій Фішера). Числові показники для обчислювання критерію Фішера було взято з таблиць. Ураховуючи алгоритм оцінки за критерієм Фішера, було визначено, що відмінності в результатах експериментальних і контрольної груп є суттєвими, що дозволяє констатувати ефективність запропонованої методики формування соціальних цінностей у майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки.

У **висновках** викладено результати дослідження, основні з них такі.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення проблеми становлення і формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки; розроблено методику формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії; визначено педагогічні умови їх формування у процесі професійної підготовки.

1. Соціальні цінності як феномен індивідуальної свідомості є системою настанов, принципів і переконань, мотивів, інтересів та потреб і виступають важливим компонентом мотиваційної структури особистості, вони є результатом духовно-практичного відображення дійсності, виявляють готовність особистості до реалізації потреби співвідносити власні і загально-визнані цінності.

2. Соціальні цінності – це ті цінності, які виникли в умовах соціуму, пройшли шлях свого становлення, постійно змінюються залежно від змін суспільних норм поведінки і змін соціально-економічних, політичних та інших умов у суспільстві, мають вирішальне значення для подальшого розвитку і функціонування суспільства.

3. Соціальні цінності майбутнього вчителя історії – це суспільнозначущі ціннісні орієнтації особистості вчителя історії, тобто його особистісна спрямованість на позитивні цінності сучасного соціуму (або суспільства). Вони формуються під впливом соціальних уявлень, історичного мислення, історичної свідомості у процесі вивчення соціально-історичного досвіду суспільства й оволодіння педагогічними знаннями і навичками, тобто у процесі професійної підготовки.

4. Сформованість соціальних цінностей майбутнього вчителя історії визначається такими критеріями: інтелектуальний, емоційно-вольовий, мотиваційний, поведінковий із відповідними показниками. На основі критеріїв було визначено чотири рівні сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії: високий, достатній, середній та низький. За результатами констатувального етапу, переважна більшість студентів знаходилася на середньому рівні сформованості соціальних цінностей (40,7 % – в ЕГ; 41% – у КГ).

5. Методика формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії передбачала реалізацію таких педагогічних умов: забезпечення аксіологічної освіти та формування системи соціальних уявлень; стимулювання мотиваційно-потребнісної сфери майбутнього вчителя історії; максимальне залучення студентів до соціально-активної діяльності.

6. Формування соціальних цінностей майбутнього вчителя історії відбувалось у процесі вивчення історичних дисциплін, оскільки вони є носіями засобів формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії. Засобами історії, що використовувалися під час формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії, були історичне мислення та історична свідомість, які є дієвими інструментами інтеграції у світову цивілізацію, зближення нашої держави з іншими народами, засобами взаємозбагачення.

7. Специфіка формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки складається з особливостей психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя історії й характерних рис, притаманних цій віковій групі студентів і формується на підставі гуманних міжособистісних стосунків учасників педагогічного процесу, індивідуалізації й активізації навчально-виховної діяльності на лекціях з історичних та психолого-педагогічних дисциплін.

8. За даними контрольного зрізу, після реалізації методики формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії в експериментальних групах значно підвищився рівень сформованості соціальних цінностей (високого рівня досягли в ЕГ-1 – 44,4% студентів; в ЕГ-2 – 54%; достатнього – в ЕГ-1 – 27,8%; в ЕГ-2 – 30%; середнього – в ЕГ-1 – 27,8%; в ЕГ-2 – 16%), на відміну від контрольної групи, де через відсутність цілеспрямованої роботи відбулися зовсім незначні зміни (високого рівня досягли 19% студентів; достатнього – 26%; середнього – 37%; низького – 18%). Найбільші зміни відбулись у третій експериментальній групі, де соціальні цінності сформовано на високому рівні (77,7%), достатньому (13,9%), середньому (8,4%), зовсім відсутні студенти, в яких соціальні цінності сформовано на низькому рівні.

Подальші перспективи дослідження полягають у розробці проблеми формування позитивного ставлення молоді до суспільного життя.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Костенко Р.В. Історичне мислення та історична свідомість як засоби формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії // Наукові записки: Зб. наук. ст. Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Вип. LIX (59). – С.84-88.
2. Костенко Р.В. Взаємозв'язок соціальних цінностей з історичною свідомістю та соціально-історичним досвідом // Вісник Львівського університету. Серія

педагогічна. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – Вип.21. – Ч.1. – С. 235-240.

3. Костенко Р.В. Діагностика сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії // Наука і освіта. – Одеса, 2006. – № 3-4. – С. 156-160.

4. Костенко Р.В. Формування соціальних цінностей майбутніх вчителів історії на прикладі політичної толерантності, соціальної відповідальності та патріотизму // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2006. – Вип.11-12. – С. 95-101.

5. Костенко Р.В. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи з формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – Вип.1-2. – С. 195-204.

6. Костенко Р.В. До питання про сутність поняття “Історичне мислення” // Тези доповідей Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених “Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть”. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – С. 157.

7. Костенко Р.В. Формування соціальних уявлень студентів педагогічних вищих навчальних закладів // Психологія сучасності: Наука і практика: Тези доп. Міжнар. науково-практ. конф. молодих науковців. – Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2004. – С. 162-164.

8. Костенко Р.В. Співвідношення понять “соціальні уявлення”, “соціальна свідомість” та “професійно-педагогічна свідомість майбутнього вчителя” // К.Д. Ушинський і сучасність: Пріоритетні напрямки розвитку професійної освіти: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф. – Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2004. – Т.2. – С. 71-72.

9. Костенко Р.В. Стан розробки ціннісної проблематики у системі соціально-гуманітарного знання // Проблеми особистості у сучасній науці: результати та перспективи дослідження: Матеріали Міжнар. науково-практ. конф. студентів та молодих науковців. – Одеса: ОНУ імені І.І. Мечнікова, 2005. – С. 109-110.

10. Костенко Р.В. Сутність поняття “соціальні цінності” // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість: Зб. матеріалів VIII Всеукр. наук.-практ. конф. – К.: Вид-во Європейського університету, 2005. – Т.4. – С 90-92.

11. Костенко Р.В. Теоретико-методологічний аспект формування соціальних цінностей майбутніх учителів // Матеріали Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д. Ушинського. – Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2005. – С. 163-165.

12. Костенко Р.В. Особливості формування соціальних цінностей майбутніх вчителів історії в процесі професійної підготовки // Управління якістю підготовки фахівців: Матеріали X Міжнар. наук.-метод. конф. – Одеса: ОДАБА, 2005. – Ч.1. – С. 92.
13. Костенко Р.В. Формування соціальної відповідальності майбутніх вчителів історії // Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість: Зб. матеріалів ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. – К.: Вид-во Європейського університету, 2006. – Т.3. – С.123-126.
14. Яцій О.М., Костенко Р.В. Вплив соціальних уявлень майбутнього вчителя на усвідомлення ним своєї ролі у сучасному суспільстві // Матеріали Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д. Ушинського, В.О. Сухомлинського. – Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2004. – С.60-63.
15. Яцій О.М., Костенко Р.В. Формування політичної толерантності майбутніх вчителів історії // Матеріали ІV Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К.Д. Ушинського. – Одеса: ПДПУ імені К.Д. Ушинського, 2006. – С. 247-249.
16. Цінності, соціальні цінності, ціннісні орієнтації: Діагностичні методики. Методичні рекомендації / Уклад. Р.В. Костенко. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2005. – 64 с.
17. Методика формування соціальних цінностей майбутніх вчителів історії. Методичні рекомендації / Уклад. Р.В. Костенко. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2006. – 67 с.

АНОТАЦІЯ

Костенко Р.В. Формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. – Одеса, 2007.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки. Конкретизовано сутність означеного феномена; визначено критерії (інтелектуальний, емоційно-вольовий, мотиваційний, поведінковий) та рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості соціальних цінностей майбутніх учителів історії; розроблено комплексну діагностичну методику рівнів сформованості соціальних цінностей, методику формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії. Виявлено педагогічні умови формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії, що сприяють цілеспрямованому та ефективному управлінню цим процесом. Доведено педагогічну доцільність

формування соціальних цінностей майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки. Обґрунтовано та експериментально перевірено виховні можливості навчального матеріалу з історичних дисциплін.

Ключові слова: цінності, соціальні цінності, ціннісні орієнтації, історичне мислення, професійна підготовка майбутніх учителів історії.

АННОТАЦИЯ

Костенко Р.В. Формирование социальных ценностей будущих учителей истории в процессе профессиональной подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Южно-Украинский государственный педагогический университет имени К.Д. Ушинского. – Одесса, 2007.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования социальных ценностей будущих учителей истории в процессе профессиональной подготовки.

Анализ литературных источников позволил конкретизировать сущность таких понятий, как «ценность», «социальные ценности», «социальные ценности учителя истории». *Ценность* рассматривается в исследовании как материальный или духовный объект, который имеет значение для определенной личности и вызывает у нее ценностное отношение к нему.

Под понятием “*социальные ценности*” мы понимаем ценности, которые возникли в условиях социума, прошли путь своего становления, постоянно изменяются в зависимости от изменений общественных норм поведения и социально-экономических, политических и других условий в обществе, имеют определяющее значение для дальнейшего развития и функционирования общества. Под *социальными ценностями будущего учителя истории* мы понимаем его общественно значимые ценностные ориентации, то есть его личностную направленность на положительные ценности современного социума (или общества). Социальные ценности будущего учителя истории формируются под влиянием социальных представлений, исторического мышления, исторического сознания в процессе изучения социально-исторического опыта общества и овладения педагогическими знаниями и навыками, то есть в процессе профессиональной подготовки.

Сущность формирующего эксперимента состояла в том, что в экспериментальных группах были реализованы педагогические условия формирования социальных ценностей будущих учителей истории. Результаты исследования показали эффективность этих педагогических условий.

С целью осуществления педагогического эксперимента всех студентов, которые брали в нём участие, было произвольно распределено на четыре группы - контрольную и три

экспериментальные. Первое педагогическое условие мы реализовывали в первой экспериментальной группе, первое и второе условия - во второй экспериментальной группе, а в третьей экспериментальной группе мы реализовывали все три педагогических условия. В контрольной группе педагогические условия формирования социальных ценностей будущих учителей истории не реализовывались.

Для внедрения первого педагогического условия формирования социальных ценностей будущих учителей истории - обеспечение аксиологического образования и формирование системы социальных представлений - нами был разработан учебный спецкурс "Социальные ценности, их роль и место в обществе". Кроме того, был проведен социально-педагогический тренинг по формированию социальных ценностей будущих учителей истории в процессе профессиональной подготовки, который выступал интегральным средством формирования социальных ценностей. Его важным элементом был комплекс упражнений, направленных на формирование социальных ценностей.

Следующее педагогическое условие - стимулирование мотивационно-потребностной сферы будущего учителя истории - реализовывалось во время проведения специально организованной педагогической практики (по воспитательной работе). Специфика этой педагогической практики состояла в том, что студентам были представлены специальные целенаправленные задачи во время ее прохождения: провести диагностику иерархической структуры ценностей старшеклассников, используя несколько диагностических методик; выделить социальные ценности, которые прошли эволюционный путь на протяжении исторического процесса, с целью их анализа и формирования современных положительных социальных ценностей у учеников; сформировать социальные ценности у учеников старших классов общеобразовательной школы.

Следующее педагогическое условие - максимальное привлечение студентов к социально-активной деятельности - реализовывалось посредством системы поощрений, путем привлечения к работе в органах студенческого самоуправления, общественно полезной работе. Значительную роль в реализации этого педагогического условия играла организация студенческого самоуправления, которое оказывало содействие гармоничному развитию личности студента, формировало у них социальные ценности, навыки будущего организатора, руководителя. Выполнение своих обязанностей в первую очередь влияло на формирование таких важных социальных ценностей для учителя истории, как социальная ответственность, положительное отношение к общественно-полезной работе, толерантные отношения во время общего выполнения порученного дела, уважение к национальной культуре, патриотизм, политическая и коммуникативная толерантность, гуманность, ценностное отношение к общественным материальным ценностям и т.п.

Ключевые слова: ценности, социальные ценности, ценностные ориентации, историческое

мышление, профессиональная подготовка будущих учителей истории.

ANNOTATION

Kostenko R.V. Formation of social values of the future teachers of history during vocational training. - Manuscript.

Dissertation in order to receive the scientific degree of the candidate of pedagogical sciences for the speciality 13.00.04 - the theory and methods of professional education. – South-Ukrainian State Pedagogical University (city of Odessa) named after K.D. Ushinsky, Odessa, 2007.

The research deals with the problem of formation of social values of the future teachers of history during vocational training. Specification of socially focused education of the future teachers of history is opened during vocational training. Pedagogical conditions of formation of social values of the future teachers of history which assist purposeful and efficient control of this process are revealed. Pedagogical expediency of formation of social values of the future teachers of history is proved during vocational training. Experimentally up educational opportunities of a teaching material of historical disciplines are grounded and experimentally checked up.

Key words: values, social values, valuable orientations, historical thinking, vocational training of the future teachers of history.